

La funció del mestre com a testimoni i mirall amb relació als aprenents i la cultura. La concepció del currículum

Joan Domènech i Francesch

Mestre. Ha estat director de l'escola Fructuós Gelabert de Barcelona. A/e: joan.domenech.francesch@gmail.com

El mestre, l'aprenent i la cultura

A l'escola, el triangle format pel mestre, l'aprenent i la cultura, constitueix la relació bàsica sobre la qual se sustenta el seu ritme vital. Tota acció educativa és una acció cultural, i, en el context d'una escola, la cultura s'hi manifesta en cadascun dels seus escenaris.

Què és la cultura sinó un conjunt d'idees sobre el món i les persones, una manera de viure, una concreció global de les relacions que establim entre el coneixement i les persones? I els processos d'aprenentatge no són laboratoris permanents en els quals experimentem amb aquestes matèries primeres i les seves relacions? Per això en el context escolar, la cultura dels seus membres es transmet, es crea, es construeix i es reconstrueix i, potser, fins i tot, es desconstrueix per poder-se tornar a construir.

Però en una escola dominada per la tècnica i pels tècnics, som captius, més que captivats, del currículum. Durant molt de temps ens han fet creure que el currículum era un document, una llista d'objectius d'aprenentatge, elaborats de manera disciplinària, acceptats socialment, taules sagrades contenint els aprenentatges que cal fer en un moment donat. Els sacerdots de l'aprenentatge, en forma d'administradors educatius, ens han revelat la bona nova. I la nostra feina ja no és ni interpretar-lo, ja que potser serem titllats d'heretges, sinó, com a bons mestres, aplicar-lo; com a directores, fer-lo aplicar; com a inspectors vetllar perquè s'apliqui, etc.

El currículum així entès l'imagino com una poció màgica, de fórmula rígida i tancada, que aplicada en la justa mesura i controlats els seus resultats, si se segueixen els protocols didàctics establerts, produeix beneficis per a tots i tothom. Però, ai las!, els resultats no acaben d'arribar. Deu ser un problema de l'aplicació? Potser s'interpreta malament? Com és possible que, reforma rere reforma, el fracàs escolar estigui enquistat en un sistema en el qual tot està tan *programat* en una multiplicitat de nivells de concreció, des de l'Estat fins al darrer mestre? No deu ser que estem apostant per uns aprenentatges efímers, superficials i descontextualitzats, homogenis i iguals per a tothom, i per un sistema avaluador que valora el que reproduïx de manera més automàtica aquests coneixements definits socialment? I això no serveix per a tothom?

Naturalment, si volem que el currículum ens captivi, hem de donar la volta a aquest concepte i pensar, potser, de manera divergent. És en aquest sentit que defenso un currículum com tot allò que succeeix en una aula, el conjunt de relacions i interrelacions que es produeixen entre els aprenents, el mestre i els elements externs i interns de cultura que aporten tots plegats.

Des d'aquest punt de vista, recuperant una visió de l'educació com un procés plenament humà i humanitzat, el currículum educatiu és la concreció en cada institució educativa, en cada grup de mestre i aprenents, d'un conjunt de situacions i aprenentatges que estan interactuant per a produir saber i cultura, i, en aquest procés, bandejar elements de seguretat apresos, contrastar les pròpies idees amb les dels altres, escoltant-los i acceptant-los en tant que formen part d'una comunitat que aprèn, reivindicar i valorar la diversitat dels grups humans constitueix un camí molt diferent de l'aplicació mecànica d'una llista interminable d'objectius.

El currículum té sentit en tant que és una construcció viva, dinàmica, que creix i es modela segons els seus actors principals. En aquest context, les relacions entre aquests actors i la cultura tenen una importància clau. Són aquestes relacions les que fan possible, al final, els nous aprenentatges.

Una aliança nova entre els dos marcs —el social i l'escolar— requereix, per una banda, humilitat per part dels poders públics educatius: aquests han de considerar la possibilitat que el currículum no sigui prescriptiu. I per l'altra, necessita una professió madura de les seves responsabilitats que accepti posar-se a treballar en cada institució i context educatiu per definir en la pràctica, en el context de cada grup humà, com avancem educativament i culturalment en el procés d'aprenentatge. Mestres professionalitzats plenament; administració en funció d'acompanyament i orientació. Una bona *utopia* en la qual somiar.

El mestre com a mirall

Si partim d'aquesta visió del currículum, convindrem que els aprenentatges no es produeixen de manera automàtica a partir d'una bona programació del currículum oficial. L'aprenentatge depèn, més que d'un bon programa d'instrucció, establert de forma programada externament a l'aula, de l'ambient de relacions i interrelacions que es produeixen en aquest context. L'alumnat aprèn de manera més profunda i permanent per osmosi que per transmissió i, per això, el testimoni del mestre és clau perquè es produeixi aquest aprenentatge.

Per tant, si tenim un context de currículum flexible, imaginat com a concreció de vida i de cultura en una aula concreta, el que serà important és que els aprenentatges es visquin, més que es reproduïxin. I això vol dir tenir una gran cura de la concreció d'aquest testimoni professional: de la manera que el mestre plantegi com hem de cercar la informació, quin és el paper de la formulació de preguntes i hipòtesis i de com es poden respondre o no en el marc d'una indagació, de què significa valorar una diversitat de solucions a un mateix problema, de com l'error és el mecanisme que ens ajuda a avançar en el coneixement, del fet que posar en qüestió les pròpies idees i tenir-ne consciència és un dels aspectes més importants per construir una persona disposada a aprendre durant tota la vida... de tot això dependrà que l'aprenent entengui, practiqui i prengui consciència de com pot aprendre de manera autònoma. I aquesta consciència és la que li permetrà, al llarg de la seva vida, enfrontar-se als successius reptes que li plantejarà.

Al frontispici de l'oracle de Delfos hi havia una inscripció que llegien tots els militars i dirigents que anaven a buscar respostes per als seus problemes d'estat. La inscripció

---

deia «coneix-te a tu mateix». Em sembla que aquesta continua sent la finalitat que en l'actualitat hem de seguir assegurant des de l'escola. I això només ho podem fer si repensem tota aquesta burocràcia tècnica que ha anat contaminant el discurs oficial i professional de l'escola en les darreres dècades. Hem de donar pas a una versió vital del currículum i a una funció del mestre, asimètrica, però plenament integrada en una institució cultural que aprèn contínuament i de manera viva.